

АСАБЛІВАСЦІ ТЭРМІНАЛОГІІ ТУРАЎСКАГА ВЯСЕЛЛЯ

Вусная народная творчасць беларусаў да сённяшняга часу захоўвае шмат рэгіянальна-лакальных асаблівасцей. У гэтых адносінах яскравым прыкладам з’яўляецца Тураўшчына, вясельны фальклор якой вылучаецца шэрагам спецыфічных рыс, у прыватнасці ў вобласці тэрміналогіі. Арэальнае даследаванне традыцыйнай тэрміналогіі тураўскага вяселля яшчэ не праводзілася – гэта праца на перспектыву. Зразумела адно: папярэдні разгляд некаторых асаблівасцей метамоў тураўскага вяселля нельга праводзіць ізалявана, без сувязі з адметнымі рысамі самога абраду і яго паэзіі.

З прыходам нявесты ў дом жаніха звязвалі вялікія надзеі. У ёй бачылі працавітую, старанную, клапатлівую гаспадыню, што будзе дапамагаць бацькам мужа. Калі зыходзіць з этнаграфічных апісанняў тураўскага вяселля, то заўважым, што асабліва важнае значэнне надавалася працэсу падрыхтоўкі да яго. Ужо на гэтым этапе вялікую ролю адыгрывалі пэўныя вясельныя чыны. Прыгожыя сарочкі як для жаніха, так і для нявесты шылі дружкі маладой, яны ўпрыгожвалі абразы і засцілалі лавы. Дзеянні суправаджаліся песнямі, адпаведнымі моманту. Цікава, што ў творах маглі спалучацца вясельныя і хрэсьбіны матывы з ужываннем адметных тэрмінаў:

*Часала Надзенька белы лён,
Штоб соткаць сарочэчку для родзён.
Я ж ее шыла, розшывала,
Штоб ты, Ганночка, прымерала.
Прымераўшы за мною,
Возьмеш мене кумою [3].*

Дружкі жадалі заручонай дзяўчыне шчасцейка ў новай сям’і, выкарыстоўваючы пры гэтым традыцыйныя тураўскія выслоўі:

*Дай бог, штоб было шчасце і доля,
Дай бог шчасця, да шчэй дай бог удацця.
Ёк будзе добра свекруха, то і будзе добрэ [3].*

Адзначым, што абрадавая проза тураўскага вяселля вылучаецца значнай колькасцю рэгіянальных слоў, устойлівых выказаў, прыказак, прымавак, прыгаворак. Напрыклад, па-рознаму называлі палешукі пасаг нявесты. Найбольш распаўсюджанымі лічацца ў тураўлян словы «вено» і «посага». Паводле тлумачэнняў, узятых з «Тураўскага слоўніка», «вено» – пасаг у выглядзе каровы: «*Ёк кажучь, бацько даў доццы вено, то даў карову*». З венам звязаны абрад *ператой*: «*Колі молодую завезуць к молодому, сядуць за стол – ёе родня – і перэпіваюць карову, седзяць і мукаюць, а тые, шо на веселье прыгласонныя, веселныя, спеваюць: «Ёк на праўду, то нехай бог спасе, а не на праўду, нехай воўк несе*». Перапіваючы, на Тураўшчыне прыгаворвалі: «*Даю тобе вено і тры копі сена*» [2, I, 111-112].

Адметным чынам называліся і ўдзельнікі вяселля на розных яго этапах. Напрыклад, за жанчынамі з ліку нявесціных гасцей замацаваліся назвы «*берэзьянкі*», «*берэзьянкі*», «*берэзынкі*», а за гасцямі з боку маладога, якія былі запрошаны, — «*веселныя*», «*весельныя*»: «*А тые, шчо на веселье прыгласонныя, веселныя, спеваюць*» [2, I, 118].

«Боярымі», або «боярамі», былі вясельныя госці, аб якіх спявалася ў песнях:

*Прыехалo семсот бояроў на мой двор.
Познай, познай, дзеўчынонька, которы твой.
Шо ў сінem, у зелёном, то не мой,
А шо ў вотлозі, у золотом поесі, то мой.*

Лік 700 звычайны для абрадавых песень. Напрыклад, у каляднай песні дадзеная традыцыйная гіпербала з'яўляецца сродкам велічання дзяўчыны: да маладой жніі прыходзяць на поле аж 700 сватоў. Вясельныя баяры малююцца як шумны натоўп: «*Да гукалі баярыe, цераз село едучы: / Ці ж усе му, любуе боярыe, цераз село переехалі?*» [2, I, 78].

Варыянтнасцю адрозніваюцца і найменні свацці: «*свахна*», «*сваішка*», «*свах*». Ёй адрасуюцца жартоўныя песні:

*Дзе наша старша сваха волочылася,
Шо по пояс умочылася?
Ці конопелькі брала,
Ці сыночка лопатою ўстрэчала?*

Свахні характарызуюцца як пяхухі: «*Бо ўжэ твою галоньку дружкі обселі, свакны обпелі*» [2, V, 16]. Такім чынам, варыянтныя назвы суадносяцца і з родзічамі, і з гасцямі.

Даволі часта ў тураўскім вясельным фальклоры прысутнічае слова «*вайна*» ў значэнні «вясельная дружина»:

*Маладая дзевачка,
Выйдзі за варота.
Выйдзі за варота,
Да прыляж к дарозе.
Ці шуміць ліст, дуброва,
Ці звініць дарога,
Бо то ж твая вайна едзе,
Будзе цябе ваяваць.
Будзе цябе ваяваці,
Тваё дабро забіраці.
Усей твой двор зваюе
І камору спустуе [1, 498].*

Лексема *панарад* зафіксавана ў фальклорнай мове ў значэнні «убор дзяўчыны»:

*Прадай, прадай, татусечка,
Зеляненькі сад.
Да й спраў жа ты, мой родненькі,
Увесь панарад:
Саяны зеляныя мушкаваны,
Чырэянцовы паясочкі і з махрамі,
Казловыя чаравічкі з гаплікамі [3].*

Цікавасць уяўляе і абрад дзяльбы каравая, які суправаджаўся рознымі прыгаворкамі, зычэннямі:

Дарую куру-квахтуху,

Каб маладая ўсё жыццё наважала сваякруху.

*Дарую дзве лапаты,
Каб малады маладую не ганяў вакол хаты.*

*Дарую кветкі бярозы,
Каб малады прыходзіў дадому цвярозы.*

*Я ў бутэльку насыпала жыта,
Каб маладым была добрая жытка.*

*Дарую капусты бочку,
Каб у кожным куточку – па сыночку,
А па сярод хаткі
Каб бегалі дзяўчаткі [3].*

Спраўляючы вяселле, людзі рыхтавалі да яго самыя разнастайныя стравы. Сярод іх былі тыя, якія сігналавалі аб заканчэнні вясельнага частавання. На Тураўшчыне гэта кампот і каша. І вось калі на стол падавалі кампот з груш і кашу, то гаварылі наступнае: «*Ек далі кашу, то няма ўжо пашы*»; «*Ек далі кампот з груш, то нічога ўжэ не руш*» [3]. Адзначым, што ў іншых мясцінах такімі стравамі маглі быць боршч і каша, кісель. Гэта азначала, што гасцям трэба было збірацца ісці.

Вяртаючыся з вяселля, кожны з удзельнікаў прыносіў дадому *весельнік* – гасцінец з вяселля: «*Узяў весельніка і пайшоў до того пана*» [2, I, 118].

Ужо гэтыя некалькі прыкладаў сведчаць аб багатым тэрміналагічным дыяпазоне тураўскага вяселля, якое захавала да нашых дзён нямала спецыфічных рыс. Як бачым, палешукі беражліва ставяцца да сваёй духоўнай спадчыны, ганарацца багатай і змястоўнай традыцыйнай народнай культурай, сярод якой пачэснае месца займае каларытнае тураўскае вяселле.

ЛІТАРАТУРА

1. Вяселле. Песні: у 6 кн. / склад. Л. А. Малаш, З. Я. Мажэйка. Мн., 1983. Кн. 3.
2. Тураўскі слоўнік: у 5 т. Мн., 1982–1987.
3. Фальклорны архіў гарадскога Дома культуры г. Турава.